

Флорин Иримия

gelekm

МОДЕРНА
ЕВРОПЕЙСКА
ПРОЗА

traduki

Издаването на това произведение беше подкрепено от ТРАДУКИ, литературна мрежа, в която са включени Федералното министерство по въпросите на Европа, интеграцията и външните работи на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, Швейцарската културна фондация „Про Хелвеция“, КултурКонтакт Австрия (по възложение на Федералното канцлерство на Република Австрия), Гьоте-институт, Словенската агенция за книгата ЈАК, Министерството на културата на Република Хърватия, ресор „Култура“ в правителството на Княжество Лихтенщайн, Фондацията на Лихтенщайн за култура, Министерството на културата на Република Албания, Министерството на културата и информацията на Република Сърбия, Министерството на културата на Република Румъния, Министерството на културата на Черна гора, Лайпцигският панаир на книгата и фондация „С. Фишер“.

© Флорин Иримия, автор, 2017

Defekt. Editura Brumar, Timișoara, 2011

© Христо Тончев Боев, превод, 2017

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

© Весела Валентинова Кучева, художник, 2017

© Издателство „Ерго“, 2017

ISBN 978-619-7392-14-2

Флорин Иримия

дефект

Роман

Превод от румънски Христо Боев

Издаелство „Ерго“
София, 2017

Предговор на преводача

Флорин Иримия е роден на 26 януари, 1976 г. в град Яш, Румъния. Той е лектор доктор във Факултета по литература в университета „Александру Йоан Куза“ в Яш. Пише литературни очерци от началото на 2001 г. в качеството си на сътрудник на списанията *Обсерватор културал*, *Ромъния литерара*, *Дилематека*, *Тимпул ши суплементул де култура*. През 2009 г. дебютира като белетрист в списанието *Ноуа литература* (под псевдонима Едуард Тауту), а през 2011 г. публикува в издателство „Брумар“ романа си *Дефект*, номиниран за участие във Фестивала за дебютен роман в Шамбери, Франция (2013). Присъства в антологията *Алерта де град зеро ън проза скурта ромъняска актуала* (редактор Игор Урсенко), публикувана от издателство „Херг Бенет“ (2011). Преводач е на романа *Орикс и Крейк* на Маргарет Атууд (изд. „Леда“, 2008 г., изд. „Арт“, 2017), съвместно с Николета Иримия превежда и романа *Наричаха я Грейс* на Маргарет Атууд (изд. „Леда“, 2013 г.). Публикува текстове кратка проза в списанията *Дачия литерара*, *Фамилия*, *Стяуа*, *Тимпул*, *Зона литерара*, както и в *Зиарул* в Яш. В издателство „Полиром“ се появяват книгите му *Един мрачен прозорец* (2012), *Някои неща за теб* (2014) и *Мистерията на китайските колички* (2016). Романът *Дефект* се представя за първи път на българския читател в настоящия превод.

Авторът на романа прави постмодерна дисекция на съвременна Румъния, където обществото е в плен на безвремието на прехода от социализъм към съвременна демокрация. Особено ярко изпъква професията на учителя, която е централна и нейната реализация води единствено до имиграция – по-младите към Канада, по-възрастните – към Италия. Далече от корените на родината, и двете поколения страдат в непрекъснатите си опити да намерят себе си на ново-

то място. Като портрет на съвременното румънско общество, романът е безмилостна критика на румънската държава във всичките нейни институции, но авторът прави това отстранено, поднасяйки ни историите на имигриращите, като тези истории говорят сами за себе си. Преплетени разказ в разказа, те ни предлагат истинско географско пътешествие в Европа и отвъд Атлантика, в което ние се докосваме повече или по-малко осезаемо до всички изпитания на персонажите. Най-голямата жертва на тези процеси е семейството в състояние на перманентна ентропия и то реално не функционира, дори и когато съществува на пръв поглед в конвенционалната му формула: баща, майка, дете. Тежкото социалистическо (комунистическо) наследство се проявява в невъзможността на героите да се ориентират в собствената си страна, а след като я напуснат, често и отвъд нея. Основна тема на романа е опитът ни за осмисляне на живота, когато всичко около нас се разпада и се завихря в ураган. Как да намерим себе си в свят, в който всички стандартни човешки ценности са превърнати в абсурдна пародия. Може ли да ни спаси някакъв изначален житейски план? Може ли да си съставим такъв? Как точно да постъпим? Тези и други въпроси получават много и различни отговори, всички от които привидно водят към пропаст. Въпреки песимизма, който лъха от страниците на романа, авторът е създал много жив и увлекателен текст, който ни приканва да подлагаме на съмнение това, което реалността ни предлага, където и да се намираме. От тази гледна точка, текстът на *Дефект* е изследване на измеренията на истината и нейната достъпност за всеки един от нас, както и болезнено пресъздаване на постсоциалистическата постмодерност, в която съм сигурен, читателят ще разпознае една съвсем недалечна на нас действителност.

Със своята непринудена злободневност, трагикомичното пресъздаване на нещастната съдба на две поколения и оригиналното изображение на учителската професия ро-

манът печели много суперлативи в родната си страна. Ето и някои от тях, публикувани в издания за култура – от Каталин Стурза: „Младият автор атакува яростно, без задръжки всички големи цели, а в стремежа си да изобрази графически реалността, постига това, поне в определени изключителни страници, не на есе, а на литература“; от Феликс Никколау: „Едно от най-привлекателните заглавия на роман. Флорин Иримия, англицист, яшианин, публикува в 'Брумар' роман, изпълнен с географически и интелектуален сензационализъм, в същото време прави забележителни наблюдения за румънския манталитет. И тук трябва да се търси чарът на Флорин Иримия като прозаик, вероятно най-ироничния с главния си герой автор. Мисля, че никой не си е позволявал преди критика на румънския народ от гледна точка на един безотговорен и интелигентен отракан младеж“; от Оана Душманеску: „Младият писател поставя основите, ако може така да се каже, на един апокалипсис, където всичко се разпада, лека-полека, сърцата са изтръгнати от гърдите, семейството, любовта, честността, вярността достигат анахронически и дори абсурдни стойности, нищо не е сто на сто добро, чисто или поне нормално. Стилът е напрегнат, циничен, забавен в своя сарказъм“; от Емануела Илие: „Макар и сравняван досега с текстове на Джон Кенеди Тул, Дъглас Копланд, Уил Селф, Чък Паланюк или Гари Щейнгарт, напълно достойни сравнения, които са частично основани върху гротеската на разказаните събития, *Дефект* изглежда 100% румънски.“ Завършвам цитатите с този на Дан Лунгу, добре познат на българските читатели с *Как да забравиш една жена* и *Момиченцето, което си играеше на Бог*: „Не, Флорин не е невинен. В литературата, искам да кажа. Културните алюзии, интертекстуални и тънко замаскирани, изящната конструкция, владееенето на множество различни стилистични регистри, фините механизми за дестабилизиране на читателя, го превръщат в автор с постмодерен натюрел. Освен това той притежава чувственост, хумор и сарказъм.

Намерих сензационни страници в тази книга, които нареждат автора ѝ сред най-първокласните писатели.“

Подходът на Флорин Иримия, както демонстрират и цитатите от румънската литературна критика, е опит да пресъздаде една реалност, в която е известно, че фактът побеждава фикцията. Как да се пресъздаде тя в текст, който ще бъде по-интригуващ или, поне толкова интригуващ, колкото самата реалност? Този въпрос е поставян неведнъж и забележително в края на 80-те на миналия век от Томас Улф, който пише сатиричния си роман *Клада на суетата* (*The Bonfire of the Vanities*), експериментирайки с журнализъм в литературата. Отговорът на този въпрос, даден от румънския писател през 2010 г., е романът *Дефект*, който имаме чувството, че се пренаписва пред очите ни на всяка страница от разказвача и ни предлага нови и нови интерпретации на фикционната реалност, видяна през различни призми. Играта, от тази гледна точка, на постмодернистичното изображение, е напълно оправдана, понеже се натрапва необходимостта от такъв подход към една действителност, трудно разбираема за самите герои, която ги кара да мечтаят за мянната ѝ с друга, отвъд границите на страната и която, веднъж заменена, дори и да е по-разбираема, се оказва неприемлива за повечето от тях. Неслучайно, откъснали се от болнавата реалност на родната си страна, те са неспособни да се осъществят по начина, по който са мислели преди да я напуснат и това води до поредното ненамиране на смисъла на живота, до вегетиране, или внезапна смърт, докато, парадоксално може би, борейки се с трудностите на румънското ежедневие, те запазват своята виталност. Самата действителност със своите дефекти съдържа явно в себе си потенциалната възможност тези дефекти да бъдат поправени, но отново книгата ни внушава, че това вероятно ще остане прерогатив на поколението родено по време на прехода, или на това след него. То може и да не осъзнава проблемите, почувствани от първите две поколения и със сигурност се

чувства по-добре в един свят, който го моделира от раждането му. В шекспиров дух, героите на които държим, са всички вероятно мъртви, въпрос на текстуалната интерпретация, а тези които не са, не са загубили своята поквара, която ги прави по-пригодими към едно дефектно общество.

Със своите внушения, потретизиране на съвремието ни, пресъздадените представители на румънското общество, плетората от различни гледни точки, Флорин Иримия има много какво да каже на читателите в родината си и в чужбина. Сходството на румънската действителност с нашата, прави романа особено релевантен и за нас. Историята с елементи на психотрилър, разпростряла се на три континента ни кара да следваме техните перипетии страница след страница, а откровенията на вътрешния им свят, в настоящето и в ретроспекция, им придава плътност. Със своята безспорна актуалност, художествена и времева, разнообразие от стилистични регистри, съпоставяне на лиризм и цинизъм, настоящият роман ще буди интерес в не едно читателско поколение и вероятно ще спомогне не един читател да види или намери смисъл в собствения си живот.

Христо Боев

*На Николета, първия и всички други,
които ще го последват.*

А душата? Паря, която живее в непрекъснато движение.

МАРИН ПРЕДА

*As broken structures rust
False idols turn to dust
All lies in ashes
And it's not too late¹.*

ТИ-БОУН БЪРНЕТ

¹ Гният развалините и фалшивите идоли се сричат в прах; всичко вече пепел е и все още не е късно (анг.). – *Всички бележки под линия са на преводача, освен където е указано друго.*

Съдържание

Предговор на преводача 5

Книга първа ДЕФЕКТ

Глава I Житейски планове 15

Глава II Вил-Мари 103

Глава III Видение 153

Глава IV В добрия стар епистоларен стил 159

Книга втора ИНФЕКТ

Глава V Злощастна аура 177

Глава VI Амичи нон аманти 248

Глава VII Почти без значение 291

Глава VIII Една есенна утрин 294

Книга трета ПЕРФЕКТ

Глава IX Преображението 301

Глава X Лайф он Марс 320

Глава XI Пост-мортем 335

Глава XII Едно място 344

КНИГА ПЪРВА

ДЕФЕКТ

ГЛАВА I

Житейски планове

1

Едуард Тауту не съществува. Погледнете в телефонния указател, потърсете в Гугъл, проверете в регистрите на ГРАО във вашия град. Няма да намерите никъде това име. И въпреки това, той ви пише тези редове; ако се концентрирате, може дори да го видите, първо неясно, смътно, сянка, приведена над листове хартия, но после, все по-ясно, индивид, който всеки може да си представи както си иска. Казва се, че всяко име носи след себе си цяла една история. Историята на собственото му съществуване. Историята на съществуването на Едуард е дълга поредица от думи. Думи, написвани и пренаписвани безспир, взети и сбрани и после разтурени отново, странна мозайка, която никога не е трябвало да има смисъл. Едуард Тауту: автор и персонаж, роден по собствена воля. Повече или по-малко.

Ако имах талант, ако наистина имах талант, бих могъл да продължа горната фраза, или може би не става въпрос дори за талант тук, а за повече търпение, но не желая да навлизам в подробности, нещо, което е типично за мен, тази липса на воля, тази неспособност да постоянавам, да се насиля да докарам нещо докрай. Признавам си, бързо се отегчавам от всичко, имам усещането, че ако нещата не ми се получат веднага, няма да ми се получат въобще и, понеже никога нищо не ми се е получавало като хората от начало, съм склонен да се отказвам лесно, да се призная за победен, да загубя интерес и да се заема с нещо друго, винаги с нещо друго, което ще има в крайна сметка същата съдба,

както и това от преди. Може би затова съм се палел по толкова много неща през краткото ми тридесет и пет годишно съществуване (предимството или недостатъкът на мъжете е, че могат да кажат възрастта си без всякакви заобикалки), може би затова повярвах, че ще успея толкова лесно в живота (в съответния момент бърках любопитството и нагласата да се заема с нещо с успеха да докарам това нещо до край), може би затова съм воден непрекъснато от такъв копав, напълно несъстоятелен оптимизъм, и си мисля, че в крайна сметка всичко ще бъде добре (нещо, което е, по същество, черта на народа, от който произлизам, който векове наред се самозалъгва, че в крайна сметка всичко ще е на добре, въпреки непрекъснатите предупредителни сигнали, че нещата не вървят в правилна посока и че в този ритъм, какъвто и да е той, в един даден момент, развързката няма как да бъде щастлива) и така ще намеря и аз смисъл в този земен живот.

Всъщност, ако искаш да ти е добре, ако искаш да изпиташ колкото се може повече и по-интензивно онова чудно усещане на осъществяване и висше съвършенство, което се нарича... не знам, както искате го наричайте, трябва да имаш план, стремеж, цел, трябва, иначе казано, да осъзнаеш, възможно по-бързо, какво е призиванието ти в живота, и после да си склонен да посветиш (не да се „жертваш“, както бях изкушен да напиша първоначално, тъй като, разбира се, няма нищо за жертване тук) страшно много време от това толкова кратко битие за постигането на съответната цел. Не съм си и помислял такова нещо, на мен такова нещо не би ми и минало през ума, а бе жена ми, тя е отговорна за гореизложената теория, съвсем банална, ако се замисля по въпроса, но сега, когато благоволи да я сподели с мен, не мога да не призная, че има право, и като нямам за какво друго да пиша – някоя гениална идея, която да доведе до гениален роман – се захващам да пиша за това с надеждата, че някой ще прочете тези редове и ще започне да мисли за

собствения си план в живота, за да стигне дотам, че в един момент да се наслади на онова чудно усещане за осъществяване, което аз няма да позная никога, но което, подозирам, е по-силно и от най-интензивния оргазъм, без значение дали сам си си го дарил или ти е бил дарен от лицето, с което си се намирал в дадения момент.

2

Сега, ако се замисля по-сериозно по въпроса, ми се струва, че има и други начини да успееш да се осъществиш в живота, в случай, че идеята за ранен план не ви допада, не се плъзга по формите на вашия житейски калъп или, чисто и просто, нямате кеф да си усложнявате излишно живота. По същество, призиванието, да не говорим за определението на самото понятие, е нещо много деликатно, относително, или, защо не, илюзорно, като всеки има собствения си ритъм и представа за това какво означава то. В тази страна ми прави впечатление, че повечето хора вярват, че призиванието им в живота се свежда до това да имат какво да си сложат на масата за ядене. Харесва ми как звучи тази констатация и бих продължил, като кажа, че сме примитивна нация, своеобразно блатно животно, малко, агресивно и страхливо, с поглед неизменно забит в земята, погълнато изцяло от калта около себе си и затова неспособно да види, че по-нататък тинята отстъпва на тревата, но ми се струва, че би било злонамерено от моя страна да поддържам такова твърдение. Хайде, по-добре да кажем, че повечето от нас се заблуждават сами, като си втълпяват чувството, че призиванието в живота им е именно това, което случайно правят в съответния момент, или, както в моя случай, че призиванието в живота им е непрестанното търсене на призиванието само за себе си, което вероятно така и няма да намерят никога. Ето все пак няколко възможни варианта за призивание, които немислещите непрекъснато за ядене, успяват да си

съставят, та да не кажат после, че са живели напразно: да правят пари, да се разтегнат и сгънат на флъонга, за да правят пари (за някои хора това означава да крадеш като невидял, израз, вероятно непреводим на повечето езици на тази земя¹), да се оправят (в тясна връзка с предходното), да правят секс, да правят деца, да правят добро или лошо, да правят така, че да угаждат на някого и т.н. Сега вероятно би трябвало да изрека, „хайде да разгледаме всеки случай поотделно“, но честно да ви кажа, идеята да изказвам качествени оценки за така нареченото призвание и вариантите му не ми се струва въобще мотивираща, освен това, така да се каже, какъв ли би бил и смисълът от това? Тези, които правят пари, ще продължат да правят пари, независимо от това, което бих могъл да кажа отрицателно (или положително) за това, същото важи и за тези, които искат да правят секс (с колкото се може повече партньори, би трябвало вероятно да добавя, или, в най-разнообразни позиции, или, и по-добре, на най-необичайни места с възможно повече партньори и възможно повече позиции), деца, метани (новост в списъка!), добро или лошо, така че да угодят някому и т.н. и т.н. Истината е, че не можем да живеем, без да се замислим макар и веднъж, за идеята за нашето призвание на тази земя (защо да я потулваме, иначе казано, дали не я потулваме напразно), в макрварианта ѝ (призванието на Човека на земята), или в микрварианта (моето призвание, на този, който се събужда всяка сутрин подготвен или недотам да поеме на гърба си тежкото бреме на цял чувал с проблеми). Генетично ли сме програмирани да търсим призиванието си, или това е аберация, незначителен дефект на биологичния ни вид? В *Библията* ни се казва пределно ясно, че призиванието ни е да се множим и да изпълним земята и изглежда, че за това даже ни бива, докато не се превърне в призвание на други да сецват репродуктивния ни ищах, все по-тревож-

¹ A fura sa-n codru (рум.) – букв. да крадеш като в горичката.

на тенденция, при положение, че планетата се инати да се разплуе всеки път, когато определени части от телата ни го правят.

Вероятно ни е дадена свободата да си измисляме всякакви възможности за призвание – както си мисля, че ни е дадено да си измисляме извинения – и да се залъгваме непрестанно, че настоящето е по-привлекателно от това минало, което тъкмо сме загърбили. Или, може би, че способността да си измисляме, всеки някакво призвание, служи да отпъдим усещането, че живеем напразно, че живеем само защото други преди нас са имали кефа да си го турят, че животът щеше да е съвсем същият с нас или без нас¹ и че, всъщност, не съществува никакъв план, който да е запазен специално за нас, освен този, който сме в състояние сами да си създадем, което е най-доброто доказателство за еволюционна еманципация, и казвам това, колкото и унижително да е приложението на тази идея, а именно, че единственият начин, по който човешкият вид е в състояние да еволюира, се свежда до усъвършенстване на способността си да се самозаблуждава.

3

Такива мрачни мисли не могат да ти минат през ум, освен при навършване на кръгла годишнина като тази на тридесет и пет години, когато си даваш сметка, може би за първи път в живота, че си остарял и че, теоретично, досега би трябвало да си намерил смисъла на този свой земен живот, но ти чисто и просто не си бил в състояние да го направиш.

Вчера получих откровение за пълната ми безполезност от онтологична гледна точка, ако мога така да се изразя,

¹ Някои, които превръщат съзнаването за своята безполезност на Земята в истинска идея фикс, ще настояват на всяка цена да променят някак конфигурацията на планетата, като предизвикват войни, подканват цели общества да се самоубиват, като се възползват от холокост и геноцид, както и други зверства, но предполагам, че не ви казвам нищо ново. – Б. а.

което ме изненада, но ме кара да се надявам, че сега, въоръжен с това откровение, ще имам силата, или поне желанието да предприема нещо, което да ме върне по някакъв начин в орбита, разбира се в случай, че съществува такава, която да съм напуснал. Също така, си дадох сметка, че да дадеш смисъл на живота си, може да включва и всичките други „неща“ (да правиш пари, деца, добро и т.н.) или, по-добре казано, „делата“, които изброих, когато говорех за „призванието на Човека на земята“, израз, който ми се струва сега толкова помпозен, че, ако не бе мой собствен, направо би ме изкарал извън кожата.

И така, разхождах се из парка с Луиза, жена ми, навик, с който се сдобихме в желанието ни да релаксираме (повече тя, отколкото аз) в края на един работен ден, като се опитвахме да се насладим на въздуха, свеж и чист (все по-европейски откакто влязохме в Европейския съюз), на прохладата на дърветата и това, което на нас, хората, ни харесва да наричаме „песните“ на птичките, макар че, разбира се, те не пеят от тяхна гледна точка, когато изведнъж изпитах, без никакво предупреждение, чувство на блуждаещо проникновение (или чувство на проникновено блуждаене), изпитах, иначе казано, откровението за жалкия ми провал като член на обществото, чието призвание би могло да се състои, поне на пръв поглед, да имам донякъде задоволителна работа от парична гледна точка, но и емоционална, психическа такава, която да ме насочи да се стремя към създаването на семейство (съпруга + поне едно дете), заедно с които да живея в прилични условия поне в апартамент, ако не в къща. Съкрушен от силата на това усещане, не можех да се преструвам повече и се наложи да го споделя с партньорката ми в живота под формата на дискусия, чисто теоретична, бих желал аз, но която дегенерира, неусетно, в доста сериозна кавга, последвана от помиряване въщи, когато се любихме, след което ми бе споделена *теорията за ранния жи-*

тейски план, абсолютно необходим, така да се каже, за изпитването на усещането на осъществяване, за което говорех, по-силно от най-интензивния оргазъм (фактът, че тъкмо бях изпитал такъв, ме наведе на съответното сравнение), нещо, което нито аз, нито тя бяхме имали – житейски план искам да кажа, и дори не ни бе минавало наум, или поне на мен, че мога да имам и че сме, както си е, или по-добре казано, *където* и *каквито* сме, т.е. тук, в жалко провинциално градче, два екземпляра *хомо сапиенс сапиенс*, лишени от блясък („Еди, не знам дали си забелязал, но хората, които са успели в живота, излъчват особен блясък“, ми каза жена ми), сила и ентузиазъм.

Теорията ѝ, която, поради липса на нещо по-добро, приех ако не да си присвоя, поне да разкрия за себе си тук, ми дава, все пак, неприятно усещане за неумолимост, на *фатум малус*¹, както би казала Луиза, абсолвентка от Филологическия факултет, и което наивният ми оптимизъм чувства нуждата да изличи, като най-удобният метод, макар и не най-ефикасният в дългосрочен план, е чисто и просто да не мисля повече за това. Бях прибягвал безброй пъти до тази стратегема, колчем се натъквах на нещо неприятно в живота и да знаете, че тя бе действала без откат всеки път, изглежда, че имам тази изумителна способност да давам назад – не, за нещастие и да избутам някого назад, това не ми се бе удавало никога – да не си го слагам на сърцето, да забравя, да игнорирам или да се престоря, че не се е случило, това, което, сега си давам сметка, е възможно да представлява тъкмо обратното на способността да си съставиш план в живота, нещо, което ме е довело дотам, където съм в настоящия момент, тоест окаян преподавател в гимназия, без никакъв житейски план, без никакво бъдеще.

¹ Fatum malus (лат.) – лоша съдба.